

Rodinná skupinová konference obnovuje vztahy mezi občany a státem

Rob van Pagee

Výňatek z publikace *The Quiet Revolution, Aggrandising people power by Family Group Conferences*, René Clarijs & Thijs Malmberg (eds.), © 2012 SWP Publishes, Amsterdam. Přeloženo a distribuováno s laskavým souhlasem vydavatele.

Úvod¹

Stále častěji místní samospráva vede občany k tomu, aby převzali zodpovědnost za udržování standardu vlastní životní úrovně. Na první pohled to vypadá jako úsporné opatření, ale budete-li poslouchat pozorně, zjistíte, že je zde rozdíl. Amsterdamský radní Lodewijk Asscher (2010) to před několika lety formuloval takto: „Nechci, aby byli občané, kteří se dostanou do potíží, závislí na orgánech, jenž jim poskytují služby. Tím se totiž vytváří závislost občanů na státu.“ Jeho apel na to, aby se občané spoléhali na vlastní zdroje, úzce koresponduje s aktuálním vývojem sociální politiky, jak jej předpokládala nizozemská vláda. Legislativa, která nabízela zdroje pro řešení problémů občanů po více než půl století, se nyní stává předmětem diskuze. Vláda nemá dostatek financí. To ale není jediný důvod: důležité je, jaké problémy ve skutečnosti současná legislativa řeší? Poskytovatelé péče, instituce se staly součástí sociálního problému. V této kapitole popíšu, jak se vyvíjel postoj směřující k využívání vlastních zdrojů občanů. Promluvím zde jako člověk, který si profesi sociálního pracovníka zvolil před téměř čtyřiceti lety. Když jsem převzal vedení v zavádění rodinné skupinové konference v Nizozemsku (1998), stal jsem se přesvědčeným obhájcem potenciálu sociálních okruhů a především rodin. Níže uvedené informace zahrnují období mezi lety 1987 a 2012. Můj argument se zakládá na zkušenostech, které jsem získal při absolvování tisíců konferencí, vede k diskuzi o současném stavu sociální péče a vychází z obnovitelných zdrojů síly, které mají lidé v sobě.

Tato kapitola se dělí do tří částí. První popisuje spolupráci profesionálních sociálních pracovníků s občany, kteří se rozhodnou stát se pěstouny. Rozhodovací proces u této volby představoval první otevření tématu, které fakticky určuje tuto kapitolu: vlastní zdroje občanů. Modelem, na kterém jsem si tuto skutečnost uvědomil, byla rodinná skupinová konference (RSK), která se v Nizozemsku nazývá „Eigen Kracht-conferentie“². Od roku 2001 se v Nizozemsku používá a systematicky zkoumá. Tento výzkum je tématem druhé části. Zatímco organizace Eigen Kracht Central, která realizovala model zaměřený na péči, vzdělání a bezpečnost, jiné veřejné organizace se zaměřily na koncept občanství. Toho se týká třetí část. Výzkum a diskuze týkající se občanství ovlivňují vládní politiku. Úspěšné konference mohou pomoci změnit nastavení sociální péče. Toho se týká závěr článku.

Dominantní profese

1987. Mým oborem byla pěstounská péče. Běžní občané se zavázali k životně důležitým úkolům: péči o děti, které nemohly vyrůstat u svých rodičů. Pracovali jako dobrovolníci na poli sociální péče. Pěstouni v každodenním životě dítěte plnili roli, kterou profesionálové plnit nemohli: Byli rodiči 24 hodin denně, sedm dní v týdnu. Jako dobrovolníci plnili roli spojky mezi společnostmi a orgány, které jednaly jménem vlády. Jsou „příbuznými dětí, kterým poskytli domov, přirozeně s osobním charakterem, na rozdíl od sociálního pracovníka, který si v tomto „případu“ také udržuje osobní kontakt“. Sociální pracovník je zavedená profese, jasně vymezená od 50. let minulého století. Dobrovolníci byli tradičně úhelným kamenem sociální péče. Přesto to byl právě dobrovolník, kdo musel „obstát“ ve srovnání s profesionálem. Hodnota dobrovolnické práce bez dohledu či kontroly sociálního pracovníka s sebou nesla riziko selhání nebo, v horším případě, plnění osobních potřeb (Clemens Schroner & Clee, 1967). V tomto kontextu je pochopitelné, že občané, kteří si přáli stát se pěstouny, byli vybírání velmi pečlivě.

Jako profesionál jsem se na výběru pěstounů podílel. V té době jsem také vytvářel plány pro výchovu nezletilých, kteří byli umístěni do pěstounské péče, nebo jsem poskytoval stanoviska příslušným soudům, které obvykle mé plány potvrdily. Sociální pracovník měl velkou zodpovědnost. Pěstounům mj poskytoval odlehčovací služby a odbornou pomoc. To někdy vedlo k boji s dobrovolníky. Především tehdy, když se také považovali za odborníky, například kvůli srovnatelnému vzdělání nebo pracovní zkušenosti. Tuto odbornou znalost jsme přehlíželi, nebo ji považovali za hrozbu. Zřídka kdy za pomoc.

Partnerství: sdílení zodpovědnosti

S profesionalizací pěstounství se situace změnila. Vláda se rozhodla pro přechod od péče v institucích k péči v rodinách. Důležitou součástí procesu je nábor a výběr náhradních rodičů. Při hledání lepšího systému výběru jsme objevili odlišný typ rozhodovacího procesu, nejprve prostřednictvím Child Welfare Institute (CWI) a později Child Welfare League of America (CWLA)⁴. V praxi tato změna zahrnovala dvojí rozhodnutí. Rozhodnutí o bezpečnosti umístění dítěte do rodiny leželo přirozeně v rukou sociálních pracovníků. Rozhodnutí o síle a vůli převzít tuto roli leželo v rukou budoucích pěstounů, v ideálním případě po konzultaci s vlastní rodinou a zcela jistě po konzultaci s vlastními dětmi. Podobný typ dvojitého rozhodování se aplikoval i při zahajování spolupráce: Mohli bychom spolu vycházet? Až do toho okamžiku zůstávalo rozhodnutí jasné: Co tím myslíte, že jste se rozhodli spolupracovat s námi jako s orgánem? Koneckonců, byli to oni, kdo chtěli plnit pěstounskou roli, byla to jejich potřeba, o jejíž naplnění usilovali! Tradičně byl pěstoun naším „klientem“. Tématem posouzení byly dosud potřeby, zatímco to ve skutečnosti měly být silné stránky. Silné stránky běžných občanů, dobrovolníků.

V kontextu změny nahlížení silných stránek a potřeb již nebyl pěstoun „klientem“, ale partnerem. Věřili jsme, že bezpečí dětí nejlépe zajistila úzká spolupráce těch, kdo byli pověřeni jejich výchovou: Pěstounů, sociálních pracovníků, kteří dohlíželi na celý proces, a Otevřené sdílení myšlenek bylo nepopiratelnou indikací dobrého pěstounství, jinými slovy bezpečného vývoje dítěte. Společně s několika dalšími podmínkami tvořilo průlomový bod pro přání spolupracovat či nikoli a pro ochotu umístit děti do pěstounských rodin. Při přípravě pěstounů jsme rodičům pěstouny představovali jako „významné partnery“, přítomné osobně při společných setkáních. V té době to nebylo běžným zvykem. Záměr byl dvojitý: objevení ochoty či neochoty k partnerství a uznání silných stránek rodičů, kteří přesto neuspěli v bezpečné výchově vlastních dětí. Samozřejmě se jedná o rodiče, kteří byli schopní s námi sdílet vlastní představu dalších plánů svého dítěte a kteří byli bez problémů schopni vysvětlit, proč jejich dítě potřebuje pěstounskou péči.

Nová metoda

1998. V posledních pěti letech se příprava a výběr pěstounů v Nizozemsku i v zahraničí řídí principem vzájemného rozhodování. Díky prezentacím tohoto tématu na konferencích Mezinárodní organizace pro pěstounskou péči (IFCO) jsme zaznamenali větší zájem o daný přístup a od té doby jsme jej pomáhali zavést ve čtrnácti evropských zemích (McFadden, 2012). Pro Evropu bylo Nizozemsko iniciátorem zlepšování pěstounské péče. Čím dál více se zaměřuje na dobrou přípravu zájemců. Klasické screeningové metody zdůrazňující profesionální dominanci v prevenci rizik si znovu získávaly prostor. To také odpovídalo době: Velká pozornost se věnovala lidským pochybením, což také odpovídalo nárůstu monitorovacích služeb, pojištění proti rizikům, bezpečnostních odborníků.

Během mezinárodní konference o péči o mládež jsem poprvé slyšel představitele Nového Zélandu hovořit o tom, že pokud chce stát zasáhnout do života dítěte, dostává rodina nejprve možnost naplánovat nápravu stavu vlastními silami. Ve světle dvoustranného rozhodování, kterým jsem byl v té době tak pohlcen, to přišlo jako blesk z čistého nebe. Novozélandská metoda vycházela z rodinné skupinové konference, řízení založeném na občanských právech s cílem chránit rodiny proti invazivním zásahům do života, které bylo na Novém Zélandu uzákoněno v roce 1989⁵.

V Nizozemsku o toto poselství zprvu nebyl žádný zájem. Ten jsme zaznamenali až po roce 1989 poté, kdy jsme společně s partnerskými organizacemi z Maďarska a Finska svolali evropskou konferenci, jíž se vedle sociálních pracovníků a náhradních rodičů zúčastnili i rodiče dětí umístěných do pěstounské péče.⁶ S touto skupinkou jsme zahájili svou novou misi: použití rodinné skupinové konference v ochraně dětí.

Postupovali jsme zvolna odspodu nahoru. To nám také radili odborníci, kteří se touto problematikou dříve zabývali. Motivací takového postupu byly obtíže, které vznikly při využívání videonahrávek při péči o mládež: Zpětné sledování vlastního výchovného stylu na videozáznamu mělo rodinu podpořit ve změně chování. Takový přístup byl ale vynucen shora dolů, a proti se proti němu profesionálové bouřili. Radili, abychom stejnou chybu neudělali znovu⁷.

Nová metoda se ale neobešla bez obtíží. Využití potenciálu občanů mohlo být snadno mylně zaměňováno za možnost zvláštních zdrojů, za taktiku. Cílem rodinných konferencí a cestou z potíží, do nichž se člověk dostal bylo uchopit vlastní situaci a pevně ji držet v rukou. Přesto jsme se často setkávali s tím, že profesionálové chtěli prostřednictvím rodinných konferencí prosazovat svá rozhodnutí, chtěli rozhodovat, kdo a za jakých podmínek má na rodinnou konferenci právo. Rodinné konference vnímali jako nástroj, který profesionál může nebo nemusí použít. Účast občanů na řešení vlastních problémů můžete povolit či nikoli. S šokem jste zjistili, že občan, který žádal vládu o pomoc, se nejenom stal „objektem“ asistence, ale nehrál ani žádnou roli jako „subjekt“. Zkrátka jsme čím dál častěji setkávali s tím, že odborníci se kromě diagnostiky problému zároveň rozhodovali o způsobu jeho řešení. Klienti samozřejmě museli souhlasit, ve skutečnosti byl ale jejich podpis pouhou formalitou.

Konfrontace s odcizením

Navzdory velmi omezeným zkušenostem s rodinnými skupinovými konferencemi jsme začali nahlížet profesionální pomoc i přístup státu z nového úhlu. Pokud se občan dostal do konfliktu se státem (nebo jeho pravidly), orgány státu (a různí profesionálové jednající jeho jménem) na to reagovaly odstraněním konfliktu⁸. Následkem toho byli lidé odcizeni vlastnímu problému a měli pocit, že nad svou situací ztrácejí kontrolu. Konkrétně to znamenalo, že pokud docházelo k problémům s výchovou, rodiče mohli o své dítě přijít. Dítě bylo umístěno do pěstounské péče, přátelé mohli odevzdat někoho ze svých blízkých s psychózou psychiatrické instituci, nevidomí se učili hledat cestu metodami, jenž připravili vidoucí odborníci, kteří jen zavřeli oči: Slepci se tak naučili stát se závislými následovateli⁹. Jiným příkladem mohou být formuláře žádosti používané k vyřešení dopravních nehod. Ty byly natolik návodné, že činily vzájemný kontakt účastníků nehody zcela zbytečným. „Nikdy nepřiznávejte vinu“, bylo na nich vytištěno velkými písmeny, i když jste nedali přednost, jeli jste příliš rychle nebo jste nedali najevo úmysl změnit směr jízdy. Mezilidské interakce, jako je omluva nebo sympatie, pouze komplikují práci odborníků, kteří jednotlivé strany zastupují. Toto zastoupení se domlouvá na celou dobu až po rozhodnutí soudu. Je to praktické, ale viníci problému se už v situaci nemusejí nijak angažovat, zatímco zodpovědnost přenesou na profesionálové a instituce.

Po pěti letech věnovaných rodinným skupinovým konferencím jsme pokrývali mnoho temat, od ochrany dětí po nepokoje na předměstí či sousedské neshody. Postupně jsme se čím dál méně zaměřovali na model konference a čím dál více pozornosti věnovali významu vlastní zodpovědnosti občana. Zpočátku jsme bojovali s odborníky, kteří konference nejdřív považovali za další novou metodu práce, poté si mysleli, že jsme se obrátili proti nim a jejich profesi. Ve skutečnosti jsme však nebojovali proti odborníkům, pouze proti způsobu, jakým zasahovali do řešení rodinných problémů, aniž nejprve dali lidem možnost spolehnout se při navrhování plánu a rozhodování o výsledku na své blízké nebo příbuzné.

Diskuze o rodinné skupinové konferenci jako metodickém nástroji a východisku sociální práce založeném na důkazech zintenzivněly následkem metaanalýz přístupů, které „fungují“ při snaze o změnu chování (McKeown, 2000). Po analýze faktorů účinných v podpoře změny se zdálo, že techniky a metody byly důležité pouze z 15 %. Zhruba stejná byla očekávání těch, kteří o pomoc žádali. Rozhodujícím prvkem byly nakonec vlivy sociálních okruhů, prostředí (40 %) a vztahu mezi klientem a pracovníkem (30 %). Ať už byla použita jakákoli technika, měla pouze omezený účinek. Výrazně větší měrou k řešení problému přispíval „klient“ a další osoby v jeho okolí, včetně sociálního pracovníka, pokud si spolupráci s ním vybral „klient“ dobrovolně. V tom jsme spatřovali vysvětlení konzistentního úspěchu konferencí. Nejde o nic jiného než o co největší investici do vytváření kruhů obklopujících „klienta“.

Rámec práv a demokracie

Mezi lety 2004 a 2011 nadále uplatňování občanských práv dominovala úzká spolupráce s odborníky, kterým se věnovala značná pozornost. Obzvláště dobře byl tento model vidět v oblasti péče o hendikepované osoby (Van Genep, 1997; Van Genep & Habekothé, 2003), prostoupil však do celé řady ostatních oblastí. Zdravotnictví, které dosud kladlo důraz na limity pacientů, na nezbytnost o osoby pečovat, a to pokud možno v institucích, se začalo postupně přiklánět k vývojovému modelu, který přinášel do popředí lidský potenciál a možnosti školení. Nový pohled podporoval model zdravého občanství: důraz na jednotlivce s právy a povinnostmi. Občan, nikoli pacient či student, získává pomoc a v případě potřeby je podporován, aniž by byl vyloučen do zvláštních zařízení. Postupná změna modelů v sociální péči mění celý kontext výkonu práce pomáhajících profesí (Baart 2004). Role profesionálů se změnila: Z odborníků se stali učitelé či školitelé a nakonec blízcí, kteří lidi aktivují a vytvářejí jim zázemí.

2011. Na podzim zorganizovalo centrum Eigen Kracht Centrale mezinárodní kongres s názvem „Demokratizace pomoci a sociální léče“. Rodinná skupinová konference zde byla představena nikoli jako něco nového, exotického. Naopak, jedná se o moderní aplikaci dobře známých nizozemských principů, jako je dobré sousedství, solidarita, občanství nebo suverenita v přirozeném prostředí. Udržování kontroly nad vlastní situací a její změny byly prezentovány v kontextu práv a demokracie. Ilustraci tohoto principu poskytla Radbodova nemocnice ve městě Nijmegen v polovině roku 2012, když chtěla zrovnoprávnit vztah mezi pacientem a lékařem. V obecném smyslu se měli pacienti brzy stát spolujednateli svých záznamů. Vysvětlení je následující: „Lékař je odborníkem na péči, pacienti jsou odborníky na své vlastní životy. Tím, že informace zpřístupníme, mají pacienti lepší možnost účastnit se rozhodování o důležitých otázkách“. Taková je situace dnes.

Zkoumání faktů

Začali jsme skromně. Rodinné skupinové konference byly nejčastěji poptávány v případech osob, kde již všechny ostatní metody selhaly. Důvěra v jejich vlastní potenciál byla pro profesionály posledním stéblem, kterého se mohli chytit. Mezinárodní výzkum ukázal, že nesprávně. Pokud se podařilo svolat blízké, vznikl dobrý plán. Totéž jsme chtěli dokázat v Nizozemsku. O setkáních v Nizozemsku byla hned od první konference důsledně sbírána veškerá data. O žádostech, postupu provádění, výsledcích, provedení plánů o tři měsíce později a názorech účastníků na výstupy a pracovní metody. Změněný přístup se natolik liší od postupů, na které jsou úředníci zvyklí, že je výzkum nezbytný. Byl naší zbraní proti skeptikům z řad profesionálů.

Při představení konference reagovali profesionálové vždy stejně: „Skvělý nápad, ale v mé praxi tyto rodinné sítě prostě neexistují.“ Výsledky výzkumu ukazují přesný opak: „Skutečně? Ale u mého klienta je určitě dohromady nedáte.“ „Jsou na cestě? Dávejte si pozor, bude to pěkný zmatek. S takovouhle rodinnou historií z toho nic dobrého nevzejde.“ Výzkum znovu a znovu jejich názor vyvracel. Asi po šesti letech se tyto mýty podařilo vyvrátit. Účastníci byli s konferencemi zjevně spokojeni. Jejich plány řešení fungovaly.

Po prvních šesti letech vstoupil výzkum do hlubší fáze. Co se dělo z dlouhodobého hlediska? Odpovídá konference jako model nizozemským právním předpisům a postupům? Jaké je srovnání mezi plány rodin a možnostmi profesionálů? Představují rodinné plány alternativu? Mohou konference včas zabránit zapojení drahých právníků?

Veškeré evropské a americké výzkumy lze společně rozdělit do dvou skupin. Před rokem 2003 se jednalo o studie prováděné jednotlivci, často jako součást projektů, doplněné komentářem. Důraz byl kladen na zkušenost účastníků. Po roce 2003 byla data shrnuta do přehledů, které sestavovala malá skupina mezinárodních výzkumníků¹⁰. Analyzovali výsledky a trendy systematickým způsobem.

Mezinárodně srovnatelné

Nizozemská data odpovídala mezinárodním zjištěním: Míra účasti je vysoká. Ohledně připravovaných plánů panuje široká shoda. „Klienti“ s výsledky souhlasí, rovněž tak zúčastnění sociální pracovníci. Konference vedly k menšímu zapojení právníků i institucí: Více péče bylo poskytnuto nejbližším okolím „klientů“ i klientům samým, což posílilo jejich schopnost fungovat. Po konferenci byly děti ve větším bezpečí. Úspěšné konference byly spojeny s poklesem nežádoucího chování. Model sám a způsobe řešení problému byly pro rodiny lákavé.

Analýza po roce 2003 přinesla velmi slibná zjištění o bezpečnosti dětí a dlouhodobé udržitelnosti navrženého plánu řešení, a to s jedinou výjimkou: Švédská publikace z roku 2004 přinesla zneklidňující čísla od roku 1997, podle nichž se po konferenci počty zanedbávání a zneužívání v rodinách zvýšily¹¹. Tyto výsledky byly později vysvětleny tím, že zúčastněné organizace považovaly konference za novou formu intervence a své ostatní pracovní metody nezměnily.

Konkrétní zkušenosti z Nového Zélandu ukázaly, že používání konferencí nezapadá do stávajícího tradičního modelu fungování organizací. Používání rodinných plánů vyžaduje především změnu v organizační struktuře. Jedním z důležitých mezinárodních ponaučení v zavádění tohoto modelu bylo zásadní nedocenění množství času potřebného ke koordinaci organizace rodinných plánů jako výchozích bodů na cestě k řešení. A rovněž to, jaké následky má tato změna paradigmatu například jen pro školení profesionálů.

Metastudie dat z Nizozemí

V roce 2011 byla provedena metastudie výstupů dvanácti šetření rodinných skupinových konferencí prováděných od roku 2003 (Schuurman, 2011; Wijnen-Lunenberg et al., 2008)¹². Tyto konference se zaměřovaly na rodinné problémy. Studie sledovala výsledky a účinky. Rád bych zde zjištění této studie citoval podrobně, protože prokázala závěry mezinárodních šetření. Původní formulace budu parafrázovat.

Obecně se konference účastní přibližně 10 až 15 osob včetně klienta či klientů. Téměř všechny konference také skončily písemným plánem, který žadatel (často úřední orgán) považoval za bezpečný a vhodný, například v roce 2010 tomu tak bylo

v 95 % případů. Rodina a nejbližší okolí bez výjimky převzaly zodpovědnost za významnou většinu dohodnutých kroků (v roce 2010 tomu tak bylo v 80 % případů). Všechny studie ukazují, že důležitou součástí jsou integrální plány napříč různými oblastmi života. Další konstantou je uspokojení žadatelů, dětí/mládeže, rodin a členů okruhu v souvislosti s konferencemi, organizací a koordinátorem (skóre více než 7,5 z 10).

Přínos pro jednotlivce a rodiny

Provádění plánů a jejich dopad, který zúčastněné osoby popisují, ukazují, že se problémy daří řešit. Děti zůstávají blíže svým kořenům, nebo se do jejich blízkosti dostávají, děti se cítí bezpečněji. Rodiče i děti získávají větší podporu od rodiny a svých blízkých. Zlepšují se rodinné vztahy. Situace je srozumitelnější pro klienta i pro ostatní zúčastněné, protože věci byly výslovně popsány. Tento typ podpory umožňuje klientovi rozvíjet se. Následné záznamy také ukazují, že i po několika měsících 2/3 účastníků prohlašují, že se situace zlepšila, přibližně 15 % tvrdí, že situace zůstala beze změny a v průměru 5 % účastníků má pocit, že došlo ke zhoršení situace. Přibližně 10 % nemá žádný názor nebo uvádí, že jim o současné situaci není nic známo.

Díky konferencím jsou lidé schopni převzít kontrolu nad svou situací a udržet si ji. Navzdory nabídkám profesionálů se 86 % rodin rozhoduje, že budou na plnění plánu dohlížet spolu se svými blízkými a nepřenesou tuto zodpovědnost na profesionála. Lidé se obvykle dohodnou na kontrole dodržování plánu.

Různé studie prokázaly, že plány obsahující změnu bydliště jednoho nebo více dětí snížily potřebu intervence státních orgánů. Děti se dostanou blíže k domovu, nebo se vrátí k rodičům. Nedávná analýza 100 konferencí z Amsterdamu ukázala, že u 57% dětí došlo ke zrušení umístění mimo rodinu, nebo bylo umístění mimo rodinu zabráněno. V oblasti ochrany nezletilých byly výsledky podobné. U rodin, které uspořádaly konference, existovalo po třech měsících prokazatelně méně problémů než u rodin, které konferenci neabsolvovaly. Bezprostředně po konferenci počet problematických bodů zásadně poklesl a zůstal stabilní. Rodiny, které se konferencí nezúčastnily, stejného výsledku dosáhly o řadu měsíců později. Konference tedy proces změny urychluje. Jak žadatelé, tak klienti z řad rodin prohlašovali, že podpora rodinného prostředí při provádění výchovných povinností se zvýšila. Zjistili, že *směr* se přiblížil životnímu systému, avšak kapacita a zatížení rodiny zůstaly stejné.

Vliv práce profesionálů

Profesionálové pociťují účinky konferencí ve třech oblastech. Zaprvé se jedná o vztah s klientem a jeho rodinou. Prostřednictvím konference se profesionál seznámí s několika osobami z rodinného okruhu dítěte, posílí se rodinná důvěra a kvalita vztahů se zlepší. To je přínosné pro obě strany.

Zadruhé profesionálové zasahují jen tam, kde je to nezbytně nutné. Při srovnání plánu, který sestavovali profesionálové, a plánu, který si zvolila rodina, se ukazuje, že 83 % odborné pomoci nahradila pomoc rodiny a blízkých. Taková pomoc byla méně náročná, jednodušší a poskytovaná blíže domovu. Totéž platilo také pro sektor ochrany mládeže. Jako alternativní model rozhodování u problémů týkajících se bezpečnosti a sociální péče o nezletilé fungovala konference alespoň stejně dobře jako běžná ochrana nezletilých, navíc dlouhodobě. Rodiny zavádějí stejně přísné bezpečnostní normy jako profesionálové. A nakonec je zde vliv na povahu sociální práce. Profesionálové zaujímají klíčovou roli při rozhodování o tom, zda požadovat konferenci či nikoli. Za zmínku stojí, že doslova všechny žádosti, které vznášejí rodiny, se týkají sociální péče o nezletilé. Rodiny problém vnímají v širším kontextu a také navrhují pomoc v dalších oblastech, jako je ubytování, finance, zdraví a vzdělání; jejich přístup je integrovanější. Tento rozdíl může také určitým způsobem souviset s větší znalostí rodinných práv v sociální péči o nezletilé a úsilím, které organizace pečující o mládež vyvinuly při realizaci konferencí.

Mezi faktory podporující plnění dohod ze strany profesionálů patří dobrá spolupráce s rodinou a mezi profesionály navzájem, zohlednění dohod v sociální práci, jasný popis toho, co má kdo a kdy udělat, jasně stanovený směr a řádný transfer, pokud dojde ke změně personálu. Mezi překážky provádění plánů patří změny personálu, dlouhé čekací lhůty a transfer do jiné organizace. V jedné až dvou třetinách případů byli profesionálové schopni pracovat účinněji a přehodnotili svou vlastní roli.

Síla „sociálního kruhu“

Po realizaci více než šesti tisíc konferencí máme nyní tolik dat, že si dovoluji formulovat následující tvrzení. Netýká se problémů, konfliktů nebo potíží, které by mohly být tématem konference. Netýká se ani o lidí, pro které může a nemusí být konference užitečná. Klíčem úspěchu je investice do sociálních okruhů. Jak zapojit ty, kdo klienta obklopují, jeho nejbližší? Jak úspěšně využít jejich potenciál a dosáhnout tak řešení? Jak situaci uspořádat tak, aby vznikl nějaký plán? A kdo vůbec jsou oni nejbližší? Co víme o tomto potenciálu společnosti, který stále není dostatečně využíván? A konečně, výsledky výzkumu¹³. Členové rodin a blízcí, kteří se účastnili konference, přidělili také dobré známky: 7,8 za konferenci, 7,8 za možnost řešit situaci v soukromí, 7,9 za plán a 8,1 za koordinátora.

Tato hodnocení udělují lidé okolo klienta , jako jsou rodiče, sourozenci (28 %), ale také prarodiče, strýcové a tety či bratrance (25 %) nebo přátelé (22 %). V klasických a tradičních formách péče (péče o nezletilé, psychiatrie) se tyto kategorie v kontaktu pracovníka sociální péče s klientem objevují jen zřídka. V konferencích tito lidé udávají, že přispěli poskytnutím vlastních informací (67 %), tím, že se mohli zeptat, na co chtěli (93 %), tím, že mohli vyslovit cokoli , co si přáli (92 %), a tím, že se mohli stát součástí řešení (85 % ano, 13 % částečně). Tyto výstupy ukazují výraznou sílu sociálního prostředí lidí nebo rodin, u kterých dochází k problémům. Na otázku, zda se během konference cítili příjemně, 87 % účastníků odpovědělo kladně a 10 % spíše kladně.

Je však s podivem, že se oficiální instituce stále zaměřují především na „identifikovaného pacienta“. V případech, kdy profesionálové využívají zdroje z prostředí osob s problémy, se tak děje prostřednictvím plánů, které vznikly pomocí profesionální dominance. Zkušenosti ukazují, že využívat zdrojů tímto způsobem je riskantní. Lidé ze sociálních okruhů se stávají součástí a nástrojem profesionálního plánu: Jsou ochotni vynaložit určitou snahu, ale budou ji udržovat jen po omezenou dobu. Obvykle udávají, že se cítí zneužití. Proto je nesmírně důležité využít síly sociálního prostředí účinným a kooperačním způsobem, který povede k řešení problémů.

Zaměření na občanství

Jak jsem uvedl, zavedení rodinné skupinové konference bylo původně zamýšleno jako stanovení pozice: kde a kdy by bylo možné tento rozhodovací model použít? V diskuzích se projeví tři důležité znaky modelu konference. Ty nás stále více přesvědčovaly o tom, že pracujeme s „modelem občanství“.

Nejdůležitější znak vyplývá ze skutečnosti, že k rozhodování a vytváření plánu dochází nezávisle. Stát a instituce samozřejmě rodinám a sociálním okruhům poskytují možnost požádat o konferenci, nemohou ji však sami organizovat. Od začátku jsme brali vážně nezávislost, která byla zásadní součástí RSK na Novém Zélandu. Na mezinárodní úrovni jsem často vnímal, že je RSK postupně adaptována na úkol některé státní organizace, aniž by byl brán zřetel na nezávislost, která je klíčem rozhodovacího procesu pro občany.

Proto jsme v Nizozemsku založili nezávislou organizaci (Eigen Kracht Centrale) s nezávislými koordinátory, kteří konference umožňují. V tomto smyslu rozumíme pojmu nezávislost tak, že ani organizace ani koordinátoři nejsou nějak zainteresováni na výstupech plánu. Koordinátoři se rovněž nezapojí do tvorby obsahu plánu. Nebudou tak hrát dvojí roli¹⁴. Proto jsou koordinátoři vybíráni z občanů, kteří nestudovali s cílem stát se pracovníky sociální péče. To by jim jejich úkol

znesnadnilo. Koordinátoři mohou pocházet ze všech možných kultur, takže si rodiny mohou vybrat.

Druhou charakteristikou je možnost rozhodovat se v soukromí. Rodina vše konzultuje v soukromí, jinými slovy rodiny rozhodují samy za sebe o tom, kdo by se měl do konference zapojit. Třetím znakem je to, že se instituce zavážou k respektování plánu, který rodina vytvořila, pokud tento splňuje odborné požadavky a je v souladu se zákony. Plán i nadále patří rodině. Tyto znaky zajišťují, že občané si řídí svůj problém nebo konflikt, nebo si jeho vlastnictví berou zpět. Lidé, kteří mohou nasměrovat své životy, za své životy přebírají zodpovědnost a zdá se, že společně se svými blízkými drží klíč k řešení ve vlastních rukou (Wijnen-Lunenburg, et al., 2007).

Existuje mnoho příkladů rozvoje sociální péče, kdy profesionálové a rodiny společně vytvoří plán a pečlivě budují spolupráci. Zkušenosti ukazují, že když plány tvoří profesionálové, sociální systém se brzy vyčerpá. Rodinní příslušníci sice přispívají, ale mají často pocit, že nezvládají. Zvolený plán samozřejmě schvalují, ale není jejich, „nepatří“ jim.

Během několika let od zahájení naší práce jsme si díky těmto zkušenostem uvědomili, že inovativní síla konference spočívá v pozici občana ve vztahu k sociální péči státu. Mike Doolan, bývalý vedoucí sociální pracovník na Novém Zélandu, k tomuto velmi přispěl důsledným trváním na mandátu, který rodinná skupinová konference potřebovala⁵. Pochopení celé problematiky stimulovaly a rozšiřovaly pohledy analytiků¹⁶, které jsme si spolu s dalšími odborníky vyžádali v letech 2004-2007. Popíšu zde stručně jádro jejich textů.

Kolem roku 2002 bylo konceptu občanství náhle věnováno více pozornosti. Od roku 2004 jej politici i média v každodenní práci zmiňovali šestkrát častěji než o deset let dříve. V sociálním smyslu se zkrátka něco dělo. Od 70. let minulého století se autorita a moc staly předmětem diskuze. Více se dbalo na názory obyčejných lidí, které byly úřadům na míle vzdáleny. Vzdálenost mezi nimi a vládou byla typizována jako propast. Kromě toho byla stále ostřeji kritizována neustále expandující sociální péče. Lidé zvyklí na sociální péči byli roztrpčeni byrokracií a pravidly, na základě kterých byly péče, vzdělání a bezpečnost poskytovány. Lidé si přáli rozvoj a zachování služeb, aniž by se kvůli tomu museli něčeho vzdávat. Vláda najednou stála proti kalkulujícímu občanovi.

Zároveň se jednalo o občany, kteří hromadně odmítali své tradiční sociální vazby: církve, odborové organizace a také politické strany.

Nizozemská vláda začala o tomto tématu diskutovat se svými nejdůležitějšími poradními orgány, RMO [Rada pro sociální rozvoj] a WRR [Vědecká rada pro vládní politiku]. Cílem těchto diskuzí bylo přání vlády ponechat větší zodpovědnost občanům, udělit jim větší kontrolu, omezit vlastní zapojení. To znamenalo méně pravidel ze strany státních organizací a větší zodpovědnost pro občany.

Podle vládních poradních orgánů jsou občané emancipovaní a schopní činit nezávislé volby. To je výsledek dvou století vývoje.

Intervence jako klíčový koncept

Až do roku 1750 se občanství týkalo pouze vztahu občanů různých měst k tehdejšími nizozemským provinciím. S nástupem nizozemského státu získalo občanství širší kontext, vhodnější pro obchodního ducha spolupracujících měst. Ti, kdož do značné míry stanovovali význam tohoto pojmu (uspořádávání vlastních záležitostí, připojení se a tak společné budování dokonalejší sociální péče a lepšího života), byli kupec a kněz. Občané byli spolehliví, řádní, spravedliví, citliví a sociálně angažovaní. Byli úhelným kamenem rodin, společností a církve. Toho však nebylo možné dosáhnout bez výchovy. Vyšší sociální vrstva považovala za svou povinnost vybudovat uniformní společnost tím, že lidi hnětla v civilizované sociální občany. V tradičních nizozemských městech dávných časů měla vláda samozřejmě „soused-mentora“, který prosazoval klid a pořádek ve funkci vedoucího okrsku. Vyšší význam ale přece jen měly neformální sousedské organizace. Pod vedením určitého počtu zvolených spoluobčanů organizovaly všechny záležitosti, práva a povinnosti obyvatelů příslušné oblasti.

V té době měla nizozemská společnost rozsáhlý samoregulační systém sociální kontroly. Od konce osmnáctého století se společnost začala měnit v „intervenční stát“. Tento proces vedl na přelomu století ke vzniku sociálního státu, od kterého se vlády posledních desetiletí chtěly osvobodit. Vznikla totiž vláda, která navzdory intervencím nesplňovala očekávání občanů.

Současný paradox: cesta učení

Kolem roku 2011 vyvstal paradox. Stěžovat si na vládu je běžnou součástí dne. Byrokracie úřadů je často kritizována, stejně tak instituce s překrývající se pravomocí. Pokud se ale vláda pokusí kterýkoli z těchto problémů řešit a chce snížit rozpočet příslušných institucí, lidé se bouří.

Paternalistická společnost skončila. Proces výchovy občanů s cílem učinit z nich nezávislé, rozumné a spolupracující občany byl dokončen. Avšak související smysl pro sociální zodpovědnost a veřejné problémy chybí. Občané mají na sociální stát vysoké požadavky: Jejich vláda je poskytovatel, který musí zároveň obsluhovat klienty.

Převzetí zodpovědnosti za produkty sociálního státu, jako je péče, vzdělání a bezpečnost občanů, není, nebo už není, součástí tohoto systému. Vláda a veřejné služby nejsou považovány za majetek, který všichni občané sdílí. Občan se od tohoto pojetí odvrátil a považuje se za spotřebitele. Soustavná kampaň státu, jak se o ni pokusila v roce 2009 sociální diskuze „Rozumné občanství“, se rozpustila ve vládních sloganech a titulcích jako „Udělej správnou věc“¹⁸.

Skutečná chyba spočívá v záměně kolektivních veřejných povinností s trhem, na kterém stát poskytuje a občan přijímá. K obnově dojde teprve poté, kdy občan znovu převezme zodpovědnost za důležité životní kroky. K tomu je zapotřebí zapojit individuální zdroje. Občan musí vynaložit vlastní síly. Je nutné, aby občané již nepovažovali sociálního pracovníka, učitele a policistu za dodavatele a sami sebe za nejdůležitější klienty. Čím více stát pracuje na tom, aby věci fungovaly podle představ občanů, tím více si je občané chtějí užít. Když emancipovaný občan uvěří, že již nemusí být zodpovědný za věci veřejné, za kolektivní služby, nebo zapomene na přirozený vztah mezi státem a občanem, představuje rodinná skupinová konference nástroj, který mu tuto skutečnost znovu připomene. Využívání vlastních práv je poté cestou sociálního učení. Při sestavování plánů se občané rozhodují pro své vlastní zdroje a možnosti dříve, než zakročí orgán státu.

Nový profesionál

V tomto světle se principy rodinné skupinové konference zdají být základem demokratického občanství. Všimli jsme si, že jsou nejen způsobem vzdělávání moderního socializovaného občana, ale také mohou být odpovědí na komercializaci, na představu, že veřejné služby jsou trhem a na určitý typ nadměrné profesionalizace.

Při vývoji současného sektoru sociální práce, který staví na liberální tradici Spojených států, byla sociální práva včleněna do lidských práv. Profesionál by poskytovatelem služeb ve veřejné aréně, srovnatelným s tím, co se tradičně považuje za funkci právníka. V určitém smyslu je kontakt mezi pomocníkem a osobou, které se pomáhá, kontaktem dvou občanů. V interakci mezi občanem a profesionálem existuje určitá nerovnost, pokud je profesionál veřejným činitelem. Je pak občanem, který plní institucionální roli; oficiálním pomocníkem, který provádí operaci jako lékař, obhájce svůj případ jako právník, nebo pracuje v ordinaci jako psychoterapeut. Na pozadí je však vždy vztah mezi dvěma občany: kontext sebedeterminace je vždy přítomný i když jeden žádá a druhý dává.

Jako koncept je anglický pojem „empowerment“ (posílení) obvykle používán pro obnovení sil např. po chirurgickém zákroku, po rozhodnutí soudu nebo při návratu z ordinace psychoterapeuta. „Empowerment“ má však i druhý význam: je to také posílení občana, který žádá pomoc, při nabytí kontroly, jeho zapojení do hledání řešení. Profesionálové pomohli občanovi stát se mocnějším. Nyní je jejich podpory

zapotřebí k nalezení nového způsobu spolupráce. Jinými slovy k tomu, aby se sociální systém občana stal základem systému, v němž je klient zodpovědný za plánování budoucnosti.

V tomto smyslu se nyní nezabýváme negací profesionalizace, ale její obnovou, svěřením moci rodinám a sociálním okruhům, předání moci občanům (RMO, 2011). V současné praxi to znamená uspořádání zázemí tak, aby byla moc co nejlépe využívána, ať už v rodinách, ve školách, v sousedství. Účinky budou mít určitě vliv na aktuální strukturu sociálních, vzdělávacích a právních služeb. Co je příkladem? Rodinné skupinové konference jasně prokázaly například to, že jak sociálně delineované struktury institucí stojí v cestě dobrému využití schopností občanů.

Mobilizace individuálních okruhů občanů není samozřejmostí. Konference to také dokazují. Přechodu k reaktivní společnosti také nelze dosáhnout samovolně (Hilhorst, 2011). Lidé jsou zvyklí spoléhat se na vládu. Raději by své potíže mezi blízkými neventilovali. Takový je rozdíl mezi žádostí o laskavost a trváním na vlastním právu. Společnost, ve které je běžné svolat kruh osob k řešení problému mezi pachatelem a obětí, řešit neshody mezi sousedy či domácí násilí v rodině, udržet dospívajícího na škole v mezích hranic, bojovat s rizikem obezity. Podpora reaktivity ve společnosti je aktuální povinností profesionála. Jedná se o profesionalitu, kterou lze měřit zvýšením solidarity a nikoli již počtem intervencí. Nyní si vymezujeme pozice. Cesta je na dosah. Nemám však vůbec představu, co je na obzoru, a rád bych o tom hovořil.

Diskuze

Poslední dva roky ukázaly, že politiky zajímají detaily studií zabývajících se posilováním vlastních sil. To vedlo například k legislativní úpravě, která dává občanům možnost nejprve stanovit plány, před tím, než je orgány státu začnou nutit a vyvíjet na ně tlak¹⁹. Pole, na kterých bylo dosaženo úspěchu, jsou péče o nezletilé, sociální podpora a možná také nařízená ústavní výchova či péče. Určitě není náhodou, že se zároveň jedná o oblasti, které jsou vykonávány samosprávo: městskými úřady, jež bývají občanovi nejbliže.

Série detailních výzkumů o rodinných skupinových konferencích hledaly jejich sociální přínos, a to i ve finančním smyslu. V případech, kdy bylo možné následky vědecky srovnat u rodin s konferencemi a bez konferencí, byly rovněž vypočteny náklady a přínosy. Po náznačích ukazujících značné částky²⁰ byly tyto analýzy provedeny na dvojitém měřítku. Na jiném místě této knihy najdete rozsáhlý příspěvek o jedné ze dvou studií *Socioekonomická návratnost RSK u nizozemských rodin s vícečetnými problémy* (De Roo & Jagtenberg); stojí za to seznámit se s výsledky této studie. U stovky zkoumaných rodin, které měly potíže s akumulací problémů, je v souvislosti s rodinnou skupinovou konferencí možné ušetřit 4,8 milionu eur. Druhá, aktuálnější studie popisuje finanční kalkulaci úspor prostřednictvím konferencí v péči

o nezletilých. Díky významné možnosti předejít umístění do péče mimo rodinu využitím rodinných plánů, nebo umístěním u osob, které jsou rodině blízké, činily u stovky nezletilých (po odečtení nákladů na rodinnou skupinovou konferenci) čisté úspory 1,7 milionu eur. Tuto skutečnost nelze ignorovat, je nutné o ní přemýšlet. Současný sociální stát vyvinul mechanismus k přenosu práce se znevýhodněnými osobami na druhé, na pojistné smlouvy a služby, přičemž na oplátku nic nevyžaduje. Jediný možný závěr je tento: Je třeba změnit kurz.

90. léta minulého století u osob, které jsou rodině blízké, vnesla do politiky dialog. Iniciativa zůstává na vládě, ale občané dostávají příležitost sdílet své myšlenky, a to rovněž v souvislosti se způsobem, jakým jsou přijímána rozhodnutí. Nyní se role obracejí. Občané vyvíjejí činnosti a vláda se jich „účastní“ nastavením hranic a nabídkou zázemí. To může vést k opětovnému spoléhání na dobrovolnickou práci, nebo stimulaci využití pečovatelských či sousedských iniciativy pomoci, ale v jádru je hlavním smyslem posun moci. Lidé sami určují, jak se zapojí. Profesionální organizace funguje především jako spojující článek. Přesně v tento okamžik je politický význam sebeaktivace značný. Současná nizozemská vláda se rozhoduje pro zásadní omezení počtu svých úřadů. Nikoli pouze kvůli nadměrným nákladům, ale také kvůli rozvoji jiné ekonomiky veřejného sektoru. To souhlasí s tím, co je často popisováno v souvislosti s vlastními silami občanů jako nová ekonomika, která již nebude založena na kompenzaci přestupků jedince, ale která ve skutečnosti umožní blízkým lidem a komunitám řešit vlastní problémy. Vysvětlení je takové, že společnost, ve které lidé přijímají a provádějí solidární občanskou povinnost, nevznikne sama. Je úkolem vlády mobilizovat u lidí schopnost spolehnout se jeden na druhého.

Centrum Eigen Kracht Centrale jako nezávislá nadace organizuje rodinné skupinové konference. Výše uvedené názory jsou do značné míry odvozeny z mé čtrnáctileté zkušenosti v této organizaci.

Nadace Eigen Kracht Centrale bude nadále pokračovat v organizování konferencí, pokud o to bude požádána. Bude také pokračovat v propagaci zkušeností, které z nich plynou, a v komunikaci vize, kterou chceme začlenit do organizačních a legislativních předpisů. Bude nadále školit profesionály tak, aby zvládli roli facilitátora. Podle mého názoru je možné vytvořit ještě efektivnější systém pomoci na úrovni samosprávy. Centrum Eigen Kracht Centrale je samozřejmě ochotné sdílet znalosti a zkušenosti a nabídnout spojení sil. To vše s cílem vytvořit nový vztah mezi vládou a občany.

Poznámky

- ¹Tento článek vznikl díky tomu, že se se mnou mnoho lidí podělilo o své znalosti. Použil jsem velké množství textu, které sdíleli v knihách, článcích, přednáškách a během rozhovorů s nimi. Většina z těchto lidí je uvedena níže. Také bych rád znovu zmínil nejdůležitější přispěvatele. Díky Hannie van der Horst, Linekemu Joanknechtovi, Fiet van Beek a Janu van Lieshoutovi. Z USA bych rád poděkoval Eileen Mayers Pasztor, Galeu Burfordovi, Joan Pannel, Tedu Wachtelovi, Paulu McColdovi a Beth Rodman. Z Nového Zélandu bych rád poděkoval Miku Doolanovi. Z Maďarska bych rád poděkoval Marii Herczog a z UK bych chtěl poděkovat Paulu Nixonovi.
- ²Eigen Kracht-conferentie (EK-c) je nizozemský název pro skupinovou rodinnou konferenci. Tento překlad zdůrazňuje podstatu tohoto modelu rozhodování: Ponechání „vlastnictví“ problému na „klientovi“ a mobilizace vlastních sil a zdrojů lidí z okolí, vytvoření plánu a přijetí rozhodnutí pro budoucnost. V USA má rodinná skupinová konference jiný název, rodinné skupinové rozhodování (Family Group Decision Making, FGDM). Když v tomto článku hovoříme o nizozemské zkušenosti a výzkumu ohledně konferencí Eigen Kracht-conferentie, používáme pojem rodinná skupinová konference.
- ³Eigen Kracht Centrale (EKC) je název nizozemské organizace zavádějící konference Eigen Kracht-conferentie v Nizozemsku. EKC je nezisková organizace se silně postavenou vizí, která má k dnešnímu dni (2012) více než padesát zaměstnanců a více než 600 nezávislých koordinátorů konferencí velmi odlišného kulturního zázemí, aby si rodiny mohly vybrat. Celkem hovoří 96 jazyky nebo dialekty. EKC rovněž pomáhá se zaváděním RSK dalším evropským zemím: Belgii, Maďarsku, Polsku, Rusku, Srbsku, Bosně a Hercegovině, Slovensku a Německu.
- ⁴Dr. Eileen Mayers Pasztor (1989) představila program MAPP v Nizozemsku a školila nás v tomto přípravném a výběrovém programu. Ten byl později implementován jako program STAP v oblasti náhradní rodinné péče v Nizozemí a Belgii.. Další generace přípravných programů pro pěstounskou péči PRIDE byla k dispozici v roce 1992 v Americké lize sociální péče o děti (Child Welfare League of America). Nadace Op Kleine Schaal (OKS) se stala evropským distributorem a pomohla implementovat program PRIDE ve 14 evropských zemích. Nejprve ve všech skandinávských zemích, poté v Maďarsku, Estonsku, Polsku, Rusku, na Ukrajině, na Slovensku, v Srbsku a Bulharsku.
- ⁵Roy Prasad popsal zákon *Children, Young Persons and Families Act* (CYPFA 1989). Na základě tohoto zákona měly rodiny právo nejprve spolu s nejbližšími sestavit plán, než se do věci vložil stát. Tento nový zákon vznikl poté, co Maorové jako menšina populace přesvědčili vládu, že „vyvlastnění“ svých problémů považují za nespravedlnost. Nový Zéland přijal tento přístup jako občanské právo a zavedl novou nízkoprahovou RSK. Tradiční způsob řešení konfliktů se hodil lépe a byl účinnější než justiční přístup západních kolonizátorů.
- ⁶Po roce 1990 v dřívějších zemích střední a východní Evropy (SVE) bylo zapotřebí důkladně přehodnotit vztah mezi vládou a občany v oblasti péče o nezletilé. Klíčovým slovem se stala deinstitucionalizace. Mezinárodní konference o pěstounské péči v maďarském městě Nyiregyhaza (1998) podpořila proces, při kterém velké dětské domovy podporované státem ve SVE nahradila pěstounská péče. Dr. Maria Herczog hrála důležitou roli v Maďarsku a dalších zemích tohoto regionu. Zajistila zavedení a legislativní ukotvení programu PRIDE v Maďarsku a byla také nápomocna při zavádění principů rodinné skupinové konference v Maďarsku. Později se stala také členem Výboru OSN pro práva dítěte (UN CRC) zodpovídajícím za kontrolu politiky ohledně práv dětí v jednotlivých

státech, které podepsaly Deklaraci OSN o právech dítěte. Tak tomu bylo v roce 2009, kdy výbor UN CRC doporučil nizozemské vládě v širší míře využívat rodinných a sociálních vazeb u mladých lidí s problémy.

⁷V období přibližně jednoho roku, které jsme měli, jsme pomocí diskuzní skupiny s účastníky z vědeckých oborů, státní správy, samosprávy a mnoha institucí péče o dospívající, odpověděli na otázku, zda model konference jako formy přístupu k rozhodování a plánování zapadá do nizozemské kultury, a pokud ano, jak. Po kladném závěru jsme zahájili regionální pilotáž (Groningen, Amsterdam, Gelderland a Drenthe) a její financování. Fond VSB měl tehdy sociální kohezi jakou prioritní činnost, a byl tedy připraven proces podporovat. Dalším krokem bylo kontaktování odborných lektorů z USA (Paul McCold a Beth Rodman) a Paula Nixona z UK, kteří provedli první školení koordinátorů.

⁸Viz Christie, 1977. V tomto průkopnickém a stále platném článku norský kriminolog dokázal, že vláda v justičním procesu přetváří konflikt mezi stranami na konflikt mezi stranami a státem. Tímto způsobem je jak viníkovi tak oběti vyvlastňován jejich konflikt či porušení normy. Christie žádá, aby občané mohli zůstat majiteli svých konfliktů. A my dodáváme, že i svých problémů.

⁹Daniel Kish přišel o zrak jako velmi mladý. Pracuje v organizaci World Access pro nevidomé a kritizoval pozici institucí pro nevidomé. Říká: „Od začátku se (jeho rodiče, poznámka editora) soustředili na to, co bylo možné, nikoli na to, co již možné nebylo. Poslouchali vlastní intuici, která jim říkala, že by pro mě bylo nejlepší být vychováván nejnórmálnějším způsobem.“ Říká, že odmítli standardní radu k odchodu do instituce pro nevidomé (Vbormolen 2012).

¹⁰Dr. Gale Burford z University of Vermont v USA je vedoucí mezinárodní výzkumné skupiny pro RSK. Je také trvalou kontaktní osobou skupiny pro rodinné právo. Dalšími členy jsou dr. Kate Morris, University of Nottingham UK, dr. Joan Pennel, University of North Carolina, USA a dr. Marie Connolly, University of Christchurch na Novém Zélandu. Gale Burford byl v dobách studia pravidelným hostem v Nizozemsku. Mezinárodní databáze výzkumu o RSK se nachází v Národním centru americké dobročinné organizace pro rodinné skupinové rozhodování (American Humane Association National Center on Family Group Decision Making).

www.americanhumane.org/protecting-vchildren/programs/family-group-decision-making/re_annotated_bibliography/

¹¹Výstupy rodinných skupinových konferencí ve Švédsku; Tři roky trvající následný výzkum, který provedli Knut Sundell a Bo Vinnerljung (*Child Abuse & Neglect* 28, 2004), byl šokující: poprvé přinesl naprosto odlišný výstup. Ve druhém případě se zdálo, že byl výzkum určen ke zkoumání významu modelu z dlouhodobého hlediska. Proto se netýkal role rodiny po konferenci. Dále bylo do očí bijící, že byla konference použita jako jednorázové řešení, aniž byla nějakým smysluplným způsobem zahrnuta do celkové činnosti organizací.

¹²Studie použité k této metaanalýze jsou k dispozici na webové stránce www.eigen-kracht.nl pod klíčovým slovem Onderzoek. Chtěl bych zmínit jednu z nejdůležitějších studií z této série, protože v Nizozemsku bylo poprvé dokázáno, že vnější intervence v oblasti péče o děti se po RSK rychle snižují a rodiny nadále zůstávají stabilní: Wijnen-Lunenberget al, 2008.

- ¹³Viz Gramberg, 2011. Přehled 10 let výzkumu: více než 50 studií od více než 20 různých výzkumníků nebo agentur (2012) najdete na adrese <https://www.eigenkracht.nl/sites/default/files/2012%20Overzicht%20onderzoeken%20naar%20EK-c%20juni%202012.pdf>
- ¹⁴Frieling (2008) vysvětluje, že účast na rozhodovacím procesu a jeho vedení staví profesionály do role konfliktu loajality. Když výstup rozhodování nebude odpovídat jejich zájmům, mohou změnit průběh rozhodovacího procesu. Navzdory tomu, zda bude tato volba opravdu přenesena do praxe, to ohrožuje důvěru účastníků ve spravedlnost rozhodovacího procesu.
- ¹⁵Od počátku této snahy jsme Mike Doolana zvali do Nizozemska téměř každý rok. Mike byl hlavním sociálním pracovníkem na NZ v době vytváření nového zákona o dětech a rodině. Jeho konzultace a prezentace nám poskytly dobrý přehled o myšlenkovém procesu na Novém Zélandu v době vzniku zákona *Children Young Persons and their Family* z roku 1989. Určitou dobu nám trvalo, než jsme pochopili vizi RSK: nejedná se o metodu sociální péče o dítě, kterou má sociální pracovník po ruce a může či nemusí ji použít, ale o právoplatný postup pro občany, které je třeba chránit před nepřiměřenými zásahy.
- ¹⁶Tři dokumenty, které hrály zásadní roli při pochopení významu občanství, v kontextu rodiny a jejich práv jsou: See Mijnhardt, 2004, Van der Knoop, 2009, Van der Laan, 2004.
- ¹⁷To je patrné v manifestu práv rodiny „Weg met Frankenstein, leve de Wikistad“¹ [Down with Frankenstein, long live the Wiki city], viz www.stadinbeweging.nl

*Rob van Pagee zavedl RSK v Nizozemsku a v roce 2001 založil nevládní organizaci Eigen Kracht Centrale, která se stala nizozemským restorativním centrem zavádějícím RSK čili Eigen Kracht-conferentie (EK-c), jak se nazývají v Nizozemsku. Byl také jedním ze zakladatelů Evropské sítě pro RSK a napomohl zavedení RSK v mnoha evropských zemích.